جووت و جووتیاری لە دەشتی هەولێردا

بەشی یەکەم

عەزیزی مەلای ڕەش - هەولێر

جووتیار :-

جووتیار ئەو کەسەیە کە زەوی دەکێڵێت .

جا خاوەن زەوی و جوتەکەبێت ، یا کرێکاروەنجبەر-کرێی جووتیار کە پێ ی دەڵێن (شەرت) ئەمانەن :-

1 - نان خواردن .

2 - کراسێك .

3 - جووتە کلاشێك .

4- ڕانك (بەبێ جۆغە) .

5 - نیو عەڵبە شکارتە .

6 - دینار ونیوێك پارە .

ئەگەر جوتیارەکە جوتیارێکی باش بووایە پارەکەی بۆ دەکرایە (1/750) فلس .

جوتیارەکە بەرامبەر بەم کرێ یەی سەرەوە نزیکەی هەشت مانگ جووتی بۆ ئاغاکەی دەکرد . واتە لە سەرەتای مانگی ئەیلولەوە تا دوادوای مانگی نیسان .

لە هەوەلەوە تا بارانی پەڵە تۆی دەکرد . لە دوای بارانی پەڵە شۆی دەبری . لە ئاخری زستان و سەرەتای بەهاردا دەستی بە وەردانەوە دەکرد .

هەموو ڕۆژ دەچووە جوت تەنیا کە باران دەباری و تا دەبووەوە (کژ) : واتە زەوی کزر دەبووەوە .

جوتیارە کە لە کاتی جووت وەستاندا دەستە وەستان ڕانەدەوەستا بۆ ئاغاکەی دەچووە ئاش ، یان وڵاخەکانی دەبردە لەوەڕاندن ئەگەر وەرزی بەهار بووایە .

بەشی دووەم

زەوی و کێڵگە :-

1 - بەیار :-

بەم زەوی یە دەڵێن : لە ساڵێك زیاتر نەکێڵدرابێت یا هەر نووکی گاسنی پێ نە کەوتبێت .

2 ـ بوور:ـ

ئەم زەوی‌یەی کە تەنیا ساڵێك نەکێڵدرابێت.

3 ـ شۆ، شێف:ـ

زەویی جارێك کێڵدراو. ئەمەش بە زۆری لە دوای بارانی پەڵەیەو لە دوادوای وەرزی پایزو سەرەتای زستان دەبێت واش دەبێت.

خاوەنەکەی بۆی نارەخسێت بۆوەرزی زستان، یان بەهاردوای دەخات.

کێڵگەی شۆ دەبێ زۆر دابخرێت وخەتەکانی بەرین بن بۆ ئەوەی رەگی پنچك ودڕك وگیاوگۆڵ هەڵتەکێت وڕۆژ پێش لە قووڵایی خەتەکان بدات و ووشکی بکاتەوە.

4 ـ وەرد:ـ

زەوی دووجار کێڵدراو گاسنی یەکەم شۆیە گاسنی دووەم: وەردە.

کێڵگەی وەرد دەبێ ووردو لە پاڵ یەك بێت یەکەم: تا هەرگیاوگۆڵێکی بە شۆبرین نە فەوتابێ و لە سەر لێواری خەتەکان شین بوو بێت هەڵکەندرێت.

دووەم:ـ تا لەو سەر: لە کاتی تۆکردندا هەوجار هەڵقوز هەڵقوز نەکات.

5 ـ خرتەو پرتە:ـ

ساڵ وا دەبێ فەلاح شۆ وەردی پێ نابرێت، جا زەوی‌یەکە پەرێز بێ، یا بوورو بەیار، دەچێتە سەری تۆی بکات بەڵام گاسنێك خۆڵی ئەوەندە لێ‌پەیدا نابێت کە تۆیەکەی بشارێتەوە ناچار گاسنێکی پێش تۆکردن لێ‌دەدات وجاتۆی دەکات و گاسنی دووەمی لێ‌دەداتەوە.

گاسنی یەکەم پێ‌ی دەگوترێت: خرتە.

گاسنی دووەم: خرتەوپرتە ئەمە بە مەرجێك دەبێ لە پێش باران بێت.

6 ـ گەردو وەرد:ـ

لە شێوەی خرتەوپرتەیە: گاسنێك لە زەوی دەدرێت و تۆدەکرێت جا گاسنی دووەمی لێ‌دەدرێتەوە.

بەڵام دەبێ تۆکردنەکە لە پاش باران بێت.

7 ـ هیشکاوز:ـ

دەغلێکە لە پێش بارانی پەڵە تۆبکرێت یا خۆ پایز بمێنێت تۆبکرێت.

ە ـ تەراوز:ـ

دەغلێکە لە دوای بارانی پەڵە تۆبکرێت یاخۆ پایز نەمێنێت.

9 ـ خێلۆك:ـ

تۆکردنەوەی دەغڵ بۆ دووەم جار ئەمەش بەم جۆرەیە:ـ ساڵ وا بووە دەغڵ لەبەر خراپی نەدووراوەتەوە. خاوەنەکەی بە دارێك یا شتێکی ترگوڵی دەغڵەکە دەوەرێنێتە ناو زەوی‌یەکە جا گاسنێکی لێ‌دەدات.

دەغڵی خێلۆك لەبەرئەوەبە دەست تۆ ناکرێت بە زۆری تۆیەکەی نارێك وقان قان دەبێت: هەندەجێ‌ی بۆر هەندە جێشی چی لێ‌شین نابێت.

10 ـ شکارتە:

وا بووە خاوەن زەوی لە زەوی‌ی خۆی‌و بە کەرستەوجوتی خۆی تەنیا تۆیەکە نەبێت بە ڕبەودووربە تا عەلبەیەك دەغڵی بۆ ئەم جۆرە کەسانە چاندووە کە پێ‌ی دەگوترێت:

شکارتە:ـ

أ ـ مەلای گوندی.

ب ـ خزمێکی خۆی.

ج ـ شێخ و سەید.

ء ـ جوتیاری خۆی.

ە ـ شوانی خۆی.

تەنیا بۆ جوتیارو شوان لە بریتی کرێ بووە بۆ ئەوانی تر بە خێرو پیاوەتی بووە.

بەشی سێیەم

ئەو وشانەی کە لە وێنەکەدا هەن و پەیوەندیان بە جوتەوە هەیە ئەمانەن :ـ

(أ) ـ نیر :

نیر بریتی یە لەمانەی خوارەوە :ـ

1 ـ دارخەزنە :ـ

دوو پەلەداری بچووکن . وەك بزمار نزیکەی دەدوانزە (سم) لە یەکتر دوور لە ناوەڕاستی دارنیر کوتراون تا هیرتەکە بەملاو بەولادا نەچێت .

2 ـ هیرتە ، وێژە :ـ

پلچە قاییشێکە لە نێوان دارخەزنەکان بە دارنیر شۆڕ بووەتەوە . لە دوایی دا باسی دەکەین

3 ـ دارکڵاوە :ـ

چوارداری دوو لقن دەخرێنە ناو کونی دارنیرەکەوە دوو لەم سەرو دوو لەو سەر لە دوایی دا لێی دەدوێین

4 ـ دارنیر :ـ

نیمچە تەژوەیەکی تایبەتە نزیکەی مەترو نیوێك درێژ دەبێت چوارکونی تێدایە . دوو لەم سەرو دوو لەو سەر دەخرێتە سەرملی وڵاخ .

5 ـ بۆسە ، وێژانبەر :ـ

زەنگولێکی «قەفیز» دارە بەهیرتەوە شۆڕ بووەتەوە سەری مژانەکەی تێ دەخرێت

6 ـ بەربۆسە :ـ

پەلە دارێکە بە قەدەر دوو پەنجە پانەو لە ناوەڕاستی بۆسە دراوە گاینجەکەی ڕاگیر دەکات .

(ب) ـ هەوجار :ـ ئەمانەی خوارەوە دەگەیەنێت .

7 ـ سەرەمژانکە ، گاینجە :ـ

پەلە دارێکی نیمچە چەماوەیە دەخرێتە کونی مژانە . دوای ئەوە کە سەری مژانە کە لە بۆسەکە هەڵدەکێشرێت . تاکو مژانەکە لە جێگەی خۆی دانەماڵێت .

8 ـ مژانە ، مژانکە :ـ

دارێکە نزیکەی دوو مەتر درێژە . سەرێکی بە کلکی ئاموورەوە بەندە سەرەکەی تری بە بۆسەوەیە .

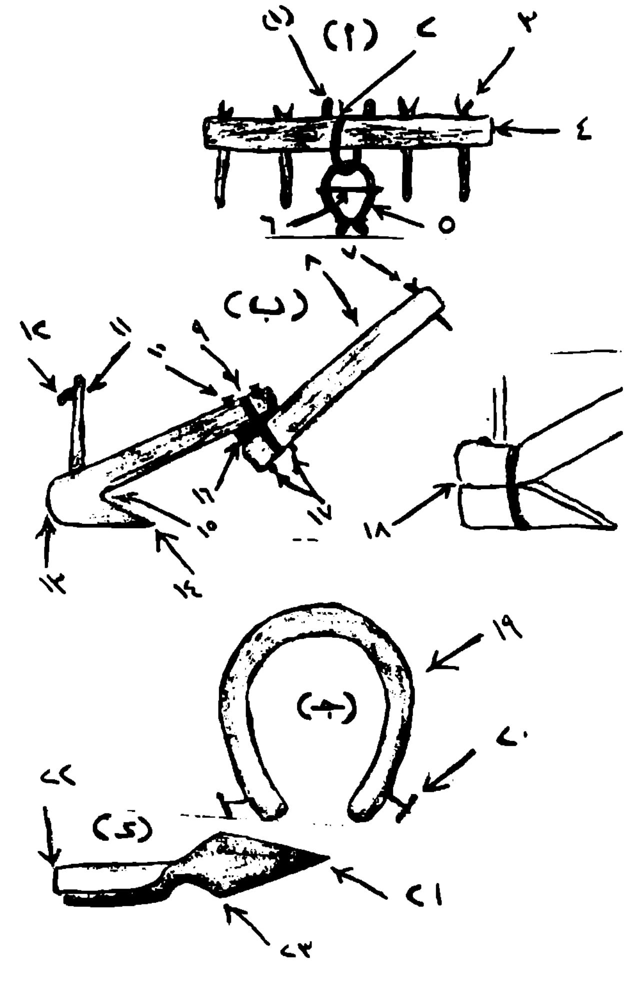

9 ـ قەفیز :ـ

ئاسنێکی بازنـەیی‌یـە، یا سفـەیفـە، بنکی مژانـەکە بە کلکی ئاموورەکەوە ڕاگیر دەکات .

10 ـ کرموکە :ـ

پەلـەدارێکی زۆر بچـوکـە . لە سەری خەپـەوە دەدرێت تاکو خەپـەکـە لە کونـەکـەی خۆی نەچێتـە خوارەوە . یاخۆ خەپەکە خۆی وەك بزمار سەری خڕە .

11 ـ دەستەندوو :

دارێکـە درێـژ ی مەتـرێـك دەبێت وەك بزمار لە قونکی ئاموور کوتراوە . سەرەوەشی دەستە ـ مستەی پێوەیە .

12 ـ دەستەمستە :ـ

پەلـەدارێکـە لە شێوەی دەسکە خەنجەرە لە سەری دەستەندوو کوتراوەو جوتیار دەستی پێوە دەگرێت .

13 ـ قونك :ـ

بەشی دواوەی ئاموورە .

14 ـ زمانە ، دوندە :ـ

پەلە بچووکەکەی ئاموورەو گاسنی پێوەدەکرێت .

15 ـ بوغازە ، گرانگە :ـ

شوێـنـی بە یەك گەیـشـتنی هەردوولقی ئامــوورە کە لە کاتی جوت دا خۆڵ بەملاو بەولای خۆیدا پەرت دەکات .

16 ـ هێسە ، بەرکورە ، مورە ، سەرخە :ـ

پەلـەدارێکی پانـە دەکەوێتە نێوان مژانەو کلکی ئاموورەکە . بۆ ڕشت و ماڵ کردنی زمانەی ئاموورەکە بە کاردێت .

17 ـ خەپە ، هەپە :ـ

پەلـەدارێکـە ، یا دووە وەك بورغی کلکی ئامـوورو مژانەی بە یەکەوە بەند دەکات .

18 ـ هەوجاری قەرومە :ـ

بە هەوجـارێـك دەڵێن کە زمانەی ئاموورەکە دەست کردبێت . هەروەك لەوێنەکەدا دیارە ، تێبینی :ـ

أ ـ هەوجارئەگەر ڕووت بوو . واتە مژانەو دەستەندوو ، گاسنی پێوە نەبوو پێی دەگوترێت ئاموور .

ب ـ هەوجاری هێستر زۆر لە هەوجاری گوێ درێژ گەورەترە .

(ج) ـ کوپەلان :

بە مانە دەڵێن :

19 ـ بارێنە :

بابـوڵـە یەکی لـبادە ، یا گوشـە خراوەتـە ناوکیفکێکی قاییشی چەماوە . لە دوایی‌دا باسی دەکەین سوودی چیە .

20 ـ فرفروك :ـ

دوو پەلـەداری بچـووکن بەخرێنە مووەوە لەم سەرو لەو سەری بارێنە خراوان

(ء) ـ گاسن :ـ

گەمانەی خوارەوە دەگەیەنێت :ـ

21 ـ نووك :ـ

نووکــە تیـژەکـەی گاسنـە . کە وەك مێخـە لە زەوی‌دا دەچێتـە خوارەوەو هەڵی دەتەکێنێت .

22 ـ کووپ :ـ

جێگەی زمانەی ئاموورە .

23 ـ پەر :ـ

ئەملاو ئەولای دەمی گاسنەکەیە خەتی جوت بەرین دەکات .

بەشی چوارەم

ئەو ووشانەی کە ماون و پەیوەندیان بە جوتەوە هەیە ئەمانەن :ـ

1 ـ بن مل :ـ

چەند قەدە لبادێکە بە یەکەوە دووراوەو قاییش ، یا لاستیکی لە سەرەوە دراوە لە کاتی جوت دا دەخـرێنـە سەر ملی ووڵاخ تاکو ملی ووڵاخەکە بریندار نەبێت .

2 ـ بەرووڵە :ـ

گاسنێکە کە نووکی دوای کول بوون تیژ بکرێتەوە .

3 ـ بەرینە :ـ

گاسن کە پەرەکــانی خوار بووئـاسنگـەر هەنـدێـك لە ئاسنی کووپەکەی لێ‌دەکاتەوە ، دەی‌خاتە سەر پەرەکانی بەرینیان دەکاتەوە .

4 ـ بنەتو :ـ

دانەوێڵەیەکە کە جوتیار بە زەوی‌وە کردبێت، یاخۆ دایبابێت بۆ تۆکردن.

5 ـ بەرەجوت :ـ

بە پارچە زەوی‌یەك دەڵێن: کە بە جووتە وولاخێك بە بەرهەم بێت. بۆ وێنە فلان کەس بەرەجوتێکی زەوی هەیە، یا دوو بەرەجوت.

6 ـ بەن قادە :ـ

بەنێکە لە سێ تا ئەستوورترەو لە گوریس باریك ترە. لە سەری دارکڵاوەکانی لای دەرەوەیە خراوەو نیروکۆیەڵانی لە یەك دەبەستێت.

7 ـ پەرە :ـ

بەیارێکە لە نێوان دووخەتە جوت دا بەرگاسن ناکەوێت بە هەڵ نەقەندراوی بمێنێتەوە.

8 ـ پەڵە :ـ

بە بارانێکی تێکرا دەڵێن. کە زەوی وەك ڕەباس لێ بکات.

پەسندترین کاتی پەڵە مانگێك پایزبمێنێت باشترین پەڵەش پەڵەی یەعقووباغایی‌یە. ئەمەش بەم جۆرەیە :ـ وولاخ لە دوای باران بارین لە ناوکێڵگە بڕوات یەکسەر جێی سمەکانی پڕ ئاو بێت، یا گۆزەیەك لەبەر باران بێت تا پڕ ئاو دەبێت.

9 ـ توورەگە :ـ

جۆرێکی مووتاوە. کاوجۆی تێ‌دەکرێت کە جوتیارەکە پشوو بدات لە سەری وولاخەکانی دەکات.

10 ـ جدووم :ـ

داردەستێکی تایبەتە سەرێکی دوولقە جوتیار لە جیاتی لاپووتە بە کاری دەهێنێت.

11 ـ جەلعە :ـ

لە شێوەی جەرەیە. بەڵام بچووکەو نیوەی ئەودەبێت جوتیار ئاوی خواردنەوەی پێ‌دەباتە سەرجوت.

12 ـ خرار :ـ

وەك جەواڵە بەڵام ڕیسەکەی بەن نیە مووە جەواڵیش دەبێت جوتیار تۆی پێ دەباتە سەر زەوی.

دارجوت :ـ

دار دەستێکە سەرێکی نەقیزەدارە جوتیار لە کاتی جوت کردن دا وولاخی پێ لێ‌دەخورێت

14 ـ دووشاخ :ـ

گاسن کە نووکی زۆرخوار و باریك بووەوە کەڵکی بەڕوولەکردنی نامێنێت ئەو کات ئاسنگەر لە ناو ئاگردا جۆشی دەدات و بۆپشتەوەی خوار دەکاتەوەو دوو پارچە پۆڵا لەم لاو لەو لای دەدات و سەر لە نوێ دەی‌کاتەوە نووك.

15 ـ دەست جلەو :ـ

گوریسێکە ئەم سەرو ئەو سەری بە قەوچی وولاخەکان بەستراوەو ناوەڕاستیشی بە دەستەندووەوەیە. لە دوایی‌دا باسی دەکەین

16 ـ ڕبە :ـ

جۆرە دەفرێکی دارە. دانەوێڵەی پێ دەپیورێت نیو تەنەکە دەگرێت.

17 ـ زەناخە :ـ

قوڵفەیەکی قەراسەیە. دەکەوێتە ژێر چەناگەی وولاخ.

18 ـ سەدە :ـ

ئەو ماوەیە کە دەکەوێتە نێوان دەست پێ کردنی دێرە جوت و بادانەوەی جوتیارەکە سەدەهێستر نزیکەی دووئەوەندەی سەدەکەرە.

19 ـ سەرسەدە :ـ

ئەو شوێنەیە کە جوتیارە کە جوتەکەی لێ‌هۆدەداتەوە.

20 ـ عەڵبە :ـ

(8) قەزناخە =(16) تەنەکە =(32) ڕبە

21 ـ قەزناخ :ـ

(2) تەنەكەیە= (4) ربە .

22 ـ كێشە ، قەتاركێش :ـ

قوڵفەیەكی مووە بە لاتەكی كورتانەوەیە .

23 ـ لاپووتە ، مەساسە :ـ

لە وێنەی پیشەقانە ، بەڵام دەمی خرە .

جوتیار لە كاتی جوت كردن دا قوڕی هەوجاڕی پێ لێ دەكاتەوە .

•

23 ـ لات :ـ

ئەو خانەیە كە جوتیار لە زەوی دەی كێشێت و تۆی پێوە دەكات .

25 ـ مارە ، (ماڵە) :ـ

دارێكی درێژ و پانە ، كورتەكاریتەش دەبێت ، ئەم سەرو ئەو سەری گوریسی پێوەیە . دوای كێلان و تۆكردن بە وولاخی جوت وەك كووچكوچە بە سەر كێڵگەكەدا دەی گێڕن تاگرێ و گواری كێڵگەكە لووس ببێت ئەمەش بە زۆری لە بێستانی دێمی بووە .

26 ـ مامزە :ـ

ئاسنێكە بە سەری قەوچەوەیە بۆ دەست پێوەگرتنە .

27 ـ مەكینە :ـ

لە سەرەتای چلەكانەوە كەرستەی جوت جۆرە پێشكەوتنێكی بە خۆیەوە بینی :ـ شتێكیان داهێنا پێ یان دەگوت : مەكینە . هەبوو بۆ هێستران دروست كرابوو ، پێنج گاسنی پێوە بوو . هەرجارێ پێنج خەتی لێ دەدا . هەش بوو بۆ گوێ درێژان دروست كرابوو سێ گاسنی هەبوو هەر جارێ سێ خەتی لێ دەدا .

28 ـ نیوەتۆ :ـ

وا بووە خاوەن زەوی دەستی كورت بووەو توانای تۆكردنی وەردو شۆیەكەی نابێت دەچێت بە قەدەر وەردو شۆیەكەی تۆ (چ گەنم ، چ جۆ) لەیەكێكی تردەستێنێت و تۆی دەكات لەو سەر دەغڵەكە چەند بوو دەی كەنە نیوە یان خاوەن تۆیەكە دەچێت وەردوشۆی جوتیارەكە تۆ دەكات ئەم جۆرە بنەتۆشی پێ دەڵێن .

29 ـ هاونیر :ـ

بەوولاخ و گوێ درێژانە دەگوترێت كە لە ژێر نیردان و بەرزیان وەك یەكە .

بەشی پێنجەم

جوت دابەستن و تۆكردن .

جوتیار هەموو بەیانیان كە لەگەڵ مەلا بانگ دان لە خەوهەولدەستا ، شیوی بۆ ئامادە كرابوو دەی خوارد .

شیوەكەش بە زۆری ئەمانە بوو :ـ شلەساوەر ، نیسك ، بروێش ، دۆبەكەشك ، دۆینە .

نیوەڕۆیان ئەگەر نەهاتبایەوە نانی لەگەڵ یەك لەمانە بۆ دەچووە سەر جووت :ـ توور ، تەرەپیاز ، قەسپ ، مێوژ ، ماست .

دوای نان خواردن وولاخەكانی با بڵێن :

(ئێسترن) كورتان دەكرد . ئەگەر بۆ تۆكردن بووایە . ئەگینا تەنیا ئەو ئێسترەی سواری دەبوو كورتان دەكرد .

خرارە تۆیەكەی دەهاوێشتە سەر پشتی ئێسترە نێرەكی یەكەو مامزەی قەوچی ئێسترە نێرەكی یەكەی لە كێشەی تەنكێشی كورتانی هێسترە ماچەكەی هەڵدەكێشا . بە خۆی سواری ئێسترە ماچەكە دەبوو چونكە ئێستری ماچە لە ئێستری نێرەكی عەجوول ترەو باش نایەتە دوێ

هەوجارەکەی بە بەرەواژ ی لە پێشە خۆی دادەناو ڕەفیسکی لە بوغـازەکەی گیردەکردو بۆپارسەنگیش دەستێکی دەهاوێشتە سەر کلکەکەی.

جەلعە ئاوی بە هەوجارەکە شۆردەکردەوە.

یا غریـاغـر بۆسەر زەوی دەڕۆیشـت کە دەگـەیشـتـە سەرزەوی‌یـەکـە هەوجـار وتـۆیـەکـەی دادەنـاو کورتـانی لە ئێسترەکان دەکردەوەو بۆ جەلعەکەی دەکردنە سێبەر.

1 ـ جووت دابەستن :ـ

هەردوو ئێسترەکـانی لەگـەڵ یەك جووت دەکـردن. پێکەوە بە قەوچـەکـانیان جەلەی دەکردن بن ملەکانی دەخستە سەرملیان وجـا نیـرەکـە بە جۆرێك ملی هەر ئێسترێك دەکەوتە نێوان دوو دار کلاوان تا ئێسـتـرەکـان نەتـوانن بەمبـلاو بەولادا بچن کۆپـەلانـەکـانی لە پشت نیـرەکەوە دەخستە سەرملیان سەری دارکـلاوەکانی کە کەوتوونەتە لای پەڕگە : «دەرەوە» لە لەی لێ کراوەو بە قولـفـە بەن قادەکـەی لێ گیـردەکـرد جا سەری کۆپەلانەکانی لە ژێر ملی ئێسترەکان بۆیەك دەهێناوەو بە هۆی فرفـرۆکـەکـانەوە لەگەڵ دارکلاوەکانی پەڕگە ڕەستا بەن قادەکە چەنـد بمـابـایـەوە لە قەدی کۆپـەلان ودارکـلاوەکـانی لای ژ وورەوە دەئـالاندو سەرەکەی لە دار نیرەکەگرێ دەدا لایەکەی تریش بەم جۆرە بۆمان دەرکەوت: کۆپەلان دوو سوودی هەیە :ـ

أ ـ وەك بازنـە لە ملی ئێسـتـرەکـان هات وچۆ دەکـات نایەڵێت توندی بکەوێتە قوڕگیان و تەنگە نەفەس بن :ـ

ب ـ لە سەرەوە نایـەڵێت دارنیـرەکـە بچێتـە سەر شانی هێسترەکان بریندایان بکات.

سەری مژانەکەی لە بۆسەکەی هەڵدەکێشاو گاینجەکەی لە کونی مژانـە دەنـا گوریسێکی درێـژ کە پێی دەگـوترێت : دەست جلەو لە زەنـاخـەی قەوچی ئێسترەکـانی دەخست ناوەنـدی گوریـسـەکـە بە سەری دار نێـرەکـە بۆ پشتەوەی دەهێناوە لە دەستەندووەکەی دەئالاند.

بە دەستی ڕاستـە دەستـە مستـەکـەی دەگـرت و بە دەستی چەپـەش دارجـوت، هەچـەی لە ئێسترەکـان دەکـرد لەگـەڵ ڕۆیشتنی ئێسترەکـان دەستی‌دا دەگـرت نووکی گاسنـەکـە لە زەوی ختم دەبـوو. پەڕەکـانیش تیژ ن خەتەکەیان بەرین دەکرد تا دەگـەیشتـە سەرسـەدەکـە پێش بادانەوە بۆ ئەوەی ئێسترەکان ئەزیـەت نە خۆن جوتیـارەکـە هەوجـارەکـەی بڵنـد دەکـرد تا نەسـوورابـایـەوە نەی‌دەهێشت نووکی گاسنـەکـە بە زەوی بکەوێت جوتیارەکە لەگەڵ هۆدانەوە ئەمەی دەگوت :

هۆ . . ۆ. . ۆ. . وەرە یا دەی گوت. . هۆ . . ۆ. . . ۆ . . . وەرە هەرە دایکم.

ئەگـەر بە لای چەپ دا بای بدابـایـەوە دەسـت جلەوی چەپەی بۆ خۆی ڕادەکێشا ئەگەر بادانەوەکە بە لای ڕاستەبووایە دەست جلەوی ڕاستـەی ڕادەکێشا ئەگەر جوتیارەکە بیویستبایە هێسترەکان ڕابگرێت پێی لە سەر قونکی ئامووەکە دادەناو بە هەردوو دەسـت جلەوەکـانی بە یەکـەوە ڕادەکێشـاو ئەمـەشی دەگـوت. هۆ . . . ۆ. . . ش . . . ش سەرەوبنـە لە جوت کردن دا نیـە ئێسـترێـك دەکەوێتە لای کێڵگەکەو ئەوی تریش دەکەوێتە لایەکەی تر لە گەڕانەوە بە پێچەوانەیە بەڵام لە گێـرەو جەنجـەڕا وانیـە یەکیـان هەر لە لای چاوەیـەو پێی دەگـوترێت «بنـە»و ئەوی تر لە لای ڕۆخەیە. پێی دەگوترێت «سـەرە» جوتیـاری باش لە کێڵگەی ڕادیارە بە تایبەتی لە وەردو شۆدا قوولایی خەتـە جوتـەکـانی، لە دوورەوە لەمە سەر بۆ ئەو سەر دیارە هەمووی لە پاڵ یەك ڕاست وەك پشتی تفەنگ.

ئەم جۆرە جوتیـارە هەر وەکـو گوتمـان (250) فلس لە جوتیاری تر پتر دەدرایە.

کێڵگـەی جوتیـاری نەزان، لە هەنـدە جێیـان خەتەکانی تێکـەڵ تێکـەڵ بوون لە هەنـدە جێیـانیش شاش وپەرە لە نێوانیان دا دیاربوو.

2 ـ تۆکردن :ـ

پێش تۆکردن جوتیارەکە زەویەکەی لات لات دەکرد بەرانپیلێکی دەست دەدایە دوو سەری لە یەك گرێ دەدان و لە ملی خۆی هەڵدەکێشا لە تۆپڕی دەکرد دوو سەرەکەی تری بە دەستەچەپ دەگرت و دەچووە ناولانەکە لە لایەکەوە دەستی پێدەکرد: چنگی ڕاستەی لە تۆیەکە پڕ دەکردو کە لە بەرانپیلەکەی دەردەهێنا دەی پرژاند تا پشتەوەی خۆی هەنگاوێکی گەورەشی دەنا. ئەوەندە تۆیەی لە چنگی مابایە لەگەڵ دەست گێرانەوە دەی پرژاندو هەنگاوێکی تری دەهاوێشت بەم جۆرە تا دەگەیشتە سەری لاتەکە ئاوابەلایەکەی تریش دادەگەڕایەوە بەم دووجارە تۆدانی لاتەکە تەواو دەبووە ئەگەر لاتەکە تەسك بووایە ئەگەر بەرینیش بووایە بۆجاری سێیەم بە ناوەندی لاتەکەدا دەچووە کە پێی دەگوترێت «ناولات» بەڵام وەکو جارانیەنگی خۆی تەواو پڕ نەدەکرد کێڵگەی تۆداخستنی زۆر ناوێت هەر تۆیەکە داپۆشرێت بەسە بۆئەوەی ئەگەر گەندە بارانێکیش ببارێت پێ شین ببێت دەغڵیش کە شین بوو درەنگ دەفەوتێت بەڵام ئەگەر کێڵگەکەی قووڵ بوو بە گەندە باران شین نابێت و لە ژێرەوە دەپەنمێت و بە چەند ڕۆژێك دەفەوتێت لێرەدا پەندێکی کوردی هەیەو دەڵێت :

شەڕ لە شوێنێ نەك لە تۆیی واتە کێڵگە لە شۆدابکەوێت نەك لە تۆکردن